

הלכות קריאת שמע סט"ע

מן סומא אע"פ שלא ראה מאורות מימיו יכול לפרוס על שמע^{ט"ז} אפילו בזמן שהפרוס היה מברך גם יוצר המאורות להוציא אחרים ידי חובתן^{ט"ח} מפני שגם הוא חייב בברכת יוצר המאורות כמו אחרים הפקחים^{ט"ט} לפי שהוא נהנה במאורות שרואין הפקחין שיוכלו לראותם ולהורות אותו הדרך אשר ילך בה^{ט"י}:

ע מי הם הפמורים מקריאת שמע ובו ה' סעיפים:

א נשים ועבדים פמורים מקריאת שמע^א מפני שהוא מצות עשה שהזמן גרמא^ב שאין מצותה אלא בזמן שכיהה ובזמן קימה^ג ומ"מ נכון הוא ללמדם שיקבלו עליהם עול מלכות שמים ויקראו לפחות פסוק ראשון^ד וכן פמורין מברכות קריאת שמע שיש להם ג"כ זמן קבוע של ערב עד זמן החמה ושל שחר עד ד' שעות^ה כמו שנתבאר בס' נ"ח^ו ומ"מ חייבין בוברית יציאת מצרים שהוא מצות עשה שלא הזמן גרמא שמצותה ביום ובלילה^ז לפיכך יש להם לברך הברכה שנתקנה על יציאת מצרים שהוא אמת ויציב וכיון שהם חייבים בתפלה י"ח כמו שיתבאר בס' (ק"י) [ק"י]^ח יש להם ג"כ לסמוך גאולה התפלה (א) ואם רצו^ט לברך גם שאר ברכות של קריאת שמע וגם פסוקי דומרה וברכותיה הרשות בידם):

ב קטנים הפמורים מקריאת שמע^א אע"פ שיש בה קבלת מלכות שמים כמו שפמורים משאר כל המצוות^ב והוא שלא הגיע לחינוך^ג ויש אומרים^ד שאפילו הגיע לחינוך לא הטילו על אביו להנכו בקריאת שמע וברכותיה לפי שאין מצוי אצלו בזמן קריאת שמע בערב וישן והוא בבקר וראוי לנהוג כסברא הראשונה^ה ולדבריו הכל חייב להנכו בתפלה אם הגיע לחינוך כמו שיתבאר בס' ק"י^ט:

ג הכונס את הבתולה פמור מקריאת שמע וברכותיה^א ומן התפלה (עין סימן ק"י)^ב כל

קונטרס אחרון

(א) ואם רצו בו עיי' סי' (י"ח) [י"ז]^ט ובסי' תכ"ג^ב ובש"ע^ג מבואר דאין לחלק בין וצונו לשאר ברכות ובלאה"נ כ"ש הוא^ד:

ט חשבי"א בגיטין דף מ, א ד"ה אפר רב"ל עיי' בקושטס אחרון. וראה שו"ת צמח צדק א"ח סי' ג ס"ח.
י עיי' סי' מז במ"א ס"ק ד' וסי' ס"א י מוכח דאין חייבין בפרקים אלה.
יא במשנה שם. מור ושוע' ס"ב. אבל משתחיל לדבר אביו מלמדו פסוק שמע, כמבואר בהל' ת"ת רצ"א.
יב לבוש סעף ב. הנהיג ב סעף. אבות סוף פרק ה.
יג ד"ת בתוס' ברכות שם ורא"ש פ"ג דברכות ס' ג.
יד ה"ש ברכות שם. הובא במור. דיעה ה' במור ושוע' שם. ועיי' משנה ברורה בהל' ד"ה קטנים.
טו שו"ע סעף ב.
טז סעף ג.
יז ברייתא ברכות יא, א וש"נ. מור ושוע' ס"ג.
יח סעף א שכל הפמורים מוקש [ובמור שם נוסף: כגון שעוסקין בנגזזה או במורת מצוה] פמורים מתפלה.
יט סעף ב בהג"ה. וראה לעיל סי' יז ח.
כ ע"ש במ"א בריש תמנין [ראי' לאו תמנין שהם גרמו המום היו מברכות]. ועיי' גם לקמן סי' רצו ס"ט.
כא ראה פ"מ ועינים.
כב ראה פ"מ ועינים.

סח משנה מגילה כד, א. תשובת הרא"ש כלל ד ס' כא. מור ושוע' ס"ב.
סט מור בשם הרא"ש.
ע כ"ה. ועיי' לעיל סי' ג ס"ח.
עא ברייתא שם, ב. מור ושוע' שם.

סימן ע

א משנה ברכות כ, א. מור ושוע' ס"א.
ב רש"י שם. גמרא כ, ב.
ג משנה ברכות י, ב. וראה פ"מ ועינים.
ד אוהל מונד שער קריאת שמע דרך ב נתיב ג. שו"ע ורמ"א סעף א.
ה ח"א ס"ק א.
ו סעף ב"י.
ז כדלעיל סי' ס' ס"א. ועיי' קובץ כינעס תורה ב, ריה.
ח סעף ב. ועיי' לעיל רמ"א יז [לענין ציצית]. סי' לח ס"ג [תפילין]. סי' מג ס"י [תורה]. לקמן רש"י קפו [בדמ"ז].
ט רעא ס"ה [קידוש]. סי' רצא [ג] סעודות [שבת]. סי' רנו סי"ט [הדרגה]. סי' תפג ס"ב [סעודת העומר]. סי' תקפח ס"ו [שופר]. סי' תרט ס"א [מוכה].

ג' ימים אחר כניסתו לחופה אם לא עשה מעשה¹³ מפני שהוא טרוד במחשבתו טרדת מצוה שמחשב על עסק הבריות¹⁴ וג' ימים אלו הם לבר מיום החופה כגון אם היתה החופה ביום ד' פטור מקריאת שמע מליל ד' עד ליל מוצאי שבת ולא עד בכלל¹⁵ מפני שלאחר ג' ימים כבר נתקררה דעתו ואין טרוד עוד במחשבתו¹⁶.

במה דברים אמורים בזמן הראשונים שהיו מכוונים היטוב בקריאת שמע אבל עכשו שגם שאר בני אדם אינם מכוונים כראוי גם הכונס את הברית קורא קריאת שמע וברכותיה¹⁷ ומתפלל¹⁸ כשאר בני החופה שאינם פטורים אלא בשעת המשתה כמו שנתבאר בס' ל"ח כ"ט.

ודין שכור לקריאת שמע יתבאר בס' צ"ט ז':

ד' היה עוסק בערכי רבים והגיע זמן קריאת שמע לא יפסיק אלא יגמור עסקיהם ואח"כ יקרא אם נשאר עת לקרות¹⁹.

במה דברים אמורים בדרות הראשונים שהיו עוסקים עמהם לשם שמים אבל עכשו אין לפטור מקריאת שמע אלא א"כ אין מי שישתדל אלא הוא שאו אפילו עוסק בהצלת ממנו לבד עוסק במצוה הוא ולא יפסיק²⁰.

ומ"מ טוב שקרא פסוק ראשון וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אם אפשר לקרות במקום שהוא עוסק שלא יצטרך להפסיק עסקיהם²¹.

ועכ"פ חייב להזכיר יציאת מצרים אפילו לאחר שעבר זמן קריאת שמע שזו היא מצוה בפני עצמה ומצוה כל היום ולכן לאחר שגמר עסקיהם יאמר איזה פרשה שיש בה יציאת מצרים אם כבר עברה שעה ד' ויציאתו אומר עוד ברכת אמת ויציב כמו שנתבאר בס' ז"ח ז"ה:

ה' היה עוסק באכילה²² (אפילו בסעודה קטנה²³) או שהיו עוסקים בדין (אפילו בגמר דין²⁴) או שהיה במרחץ (ואפילו להויע בעלמא²⁵) או שהיה עוסק בתספורת או שהיה מהפך בערות וכל כיוצא בעסקים אלו²⁶ שיש לחוש שמא ימשך בהם כמו שיתבאר בס' רל"ב ב"ט צריך להפסיק ולקרות אע"פ שיש שהות לקרות לאחר שיגמור עסקים אלו גזירה שמא ימשוך בהם ויעבור זמן קריאת שמע.

ואינה דומה לחפלה שאם התחיל א"צ להפסיק כמו שיתבאר שם לפי שקריאת שמע הוא

כג תשנה שם טו, א. תלמוד רבינו יונה שם. מור ושריע שם. רש"י ברכות י"א, א.

כד כל"מ בש"ע שם ורמב"ם הל' ק"ש פ"ד ה"א ובספר תני ברכות שם בשם ר' ברוך ספרדו (מארין י"ן).

מקדני י"ח ברכות פ"ב ס"ה פו אות ת. גו רמב"ם שם. לבוש סעף ג.

כו תוספות שם י', ב. מור בשם מהר"ם מרושבורג. מור ושריע שם.

כז תרומת הדשן ס' יו. מ"א ס"ק ג.

כט סעף ו.

ל סעף א. ודין שתי – לקמן ס' קפה ס"ה.

לא דוב"ם הל' ק"ש פ"ב ה"ה. ש"ע סעף ד. וראה ירושלמי ברכות פ"ה ה"א. ועי' לעיל ס' לח ס"ו. לקמן

ס' צג ס"ד.

לב כסף תשנה שם בשם רבינו מנחם. הובא במ"א ס"ק ד.

לג לבוש סעף ד. לחם חמודות ברכות פ"ב אות נה. ח"א ס"ק ה. ועי' לקמן ס' קו ס"ה.

לד ח"א שם.

לה סעף י.

לו דאב"ד הל' ק"ש פ"ב ה"ו תגומא סוכה לח, א. ט"ו סוף ס"ב ג.

לז ע"י ט"ו רמב סעף ב.

לח מ"א שם ס"ק ו.

לט מ"א שם ס"ק ה.

מ מ"א שם ס"ק ג.

מא ס' ה בשע"ר לא הגיע לדיני. וראה ש"ע שם ס"ב.

רמב

הלכות קריאת שמע ע"עא

מן התורה החמירו בה יותר לפיכך קוראה בלא ברכותיה¹⁰¹ שברכותיה הם ג"כ מדברי סופרים.

כמה דברים אמורים כשהתחיל באיסור¹⁰² הדיינו שהתחיל לאכול תוך חצי שעה לעלות השחר¹⁰³ או שנכנס למרחץ או להסתפר (או לבורסקי) להפך בעזרתו¹⁰⁴ או מלאכה אחרת כיוצא בהן לאחר שעלה עמוד השחר שקודם עלות השחר מותר ליכנס למרחץ או להסתפר אפילו בסמך לעלות השחר ממש כמו שיתבאר בס"פ¹⁰⁵ אבל לאחר שעלה עמוד השחר אסור להתעסק בצרכיו עד שיתפלל כמו שיתבאר שם ואפשר שהוא הדין לקריאת שמע שהוא קבלת מלכות שמים ולא דמי לאכילה דה"ט שיתפלל על המן¹⁰⁶]] אבל אם התחיל בהיתר¹⁰⁷ א"צ להפסיק אפילו לקרות קריאת שמע אם יש שהות לקרות לאחר שתמרו ואם היה מתירא¹⁰⁸ שמוא ימושך ויעבור זמן קריאת שמע ופסק וקרא קריאת שמע ה"ז משובח ואינו רומה להפלה שהוא צורך הדיום¹⁰⁹ כמו שיתבאר בס"פ רל"ב.

ויש ואמרים¹¹⁰ שהעוסק באכילה צריך להפסיק לתפלת השחר אפילו התחיל בהיתר הואיל ואיסור אכילה קודם התפלה הסמיכוהו על לא תעשה שבתורה שנאמר¹¹¹ לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם¹¹² כמו שיתבאר בס"פ ט"ט (ב) (וכיון שצריך להתפלל צריך ג"כ לקרות קריאת שמע וברכותיה כדי לסמוך גאולה לתפלה¹¹³) וכן עיקר כמו שיתבאר שם:

ע"א אבל והעוסקים כמת פטורים מקריאת שמע וכו' ו' סעיפים:

א מי שמת לו מת שחיב להתאבל עליו אפילו אינו מוטל עליו לקבורה¹¹⁴ כגון שמתה אחרתו נשואה שבעלה חיב בקבורתה¹¹⁵ או אפילו יש לו מי שישתדל בשבילו לעסוק בצרכי הקבורה או אפילו כבר עסק כל צרכיו¹¹⁶ פטור מקריאת שמע ותפלה ומכל הברכות¹¹⁷ ואפילו מעניית אמן¹¹⁸ ומכל המצות האמורות בתורה¹¹⁹ ואפילו אם רצה להחמיר על עצמו ולקרות או אפילו לענות אמן שאינו מתבטל בשבילו מצרכי המת¹²⁰ אסור מדברי סופרים¹²¹

קונטרס אחרון

(ב) זכין שצריך בו ואפשר בלאו האי טעמא אסור גם קודם ק"ש שהוא עיקר קבלת מלכות שמים ויש בה משום ואותי השלכת כו' ט:

מג ע"י מ"א ס"י פ"ג ס"ק ס"ג ש"ע ס"י ר"ח סעף ב.
מג ר"ן שבת פ"ג ב' ד"ה וימרו ויטובה לה, א' ד"ה הלכך.
 ח"א ס"ק ג.

מד ר"ן סוכה שם. ורמ"א סוף ס"י תרומ. ח"א ס"י תלא
 ס"ק ה' דלא כחשמונתי שריע ס"י ר"ח סעף ב).

מה בתהלה ל"ד וביקנורם השלחן (ובמ"ט זעונם)
 הנהיג: "לאכול או להפך בעזרת או מלאכה אחרת
 כיוצא בהן תוך חצי שעה לעלות השחר או שנכנס למרחץ
 או להסתפר לאחר". וע"י לקמן ס"י פ"ג ס"ח.

מו סעף ה' וט"ז.

מז ר"ן סוכה שם (וראה שריע ס"י ר"ח סעף ב). ח"א
 ס"י תרומ סעף ב. וראה גם לקמן ס"י רע"א ס"ט.

מח רמב"ם הלכות ק"ש פ"ב ה"ג. וכן משמע ב"מ"א ס"ק
 ו' וב"ח.

מט ראה ריושניו שבת פ"א ה"ב.
 נ' ס"י זה בשני"ף לא תניע לדינך, וע"י מ"א שם ס"ק ב.

נא רמ"ש פקק אג דברכות ס"י י' בשם ר"י. והבא בצור

ס"י פ"ג.

נב ויקרא י"ח, כ"ו.

נג ברכות ג', ב'.

נד ע"י בקונטרס אחרון. וע"י מ"א ס"ק ג.

נה מלכים א' י"ג, ד' (ואותי השלכת אחר ידך). ובמסכת
 ברכות ג', ב' (אל תתיר גיור אלא גיארך). אמר הקב"ה
 לאחר שנתנא זה קבל עליו מלכות שמים.

סימן עא

א רמ"ש ברכות פ"ג ס"י ג. מור ושרי"ע סעף א.

ב רא"ש שם. לבוש מ"א. מ"ז ס"ק א.

ג רא"ש שם ס"י א.

ד מלמד ברכת ר"ן האמת וכו'. ע"י סדר ברה"ג פ"ב ה"ח.
 ה' ירושלמי ברכות פ"ג ה"א.

ו משנה ברכות י"ג, ב'. עולת תמיד ס"ק ג.

ז תוס' שם ד"ה ואינו ורא"ש שם ס"י א' מירושלמי שם.

ח' ב"י.